

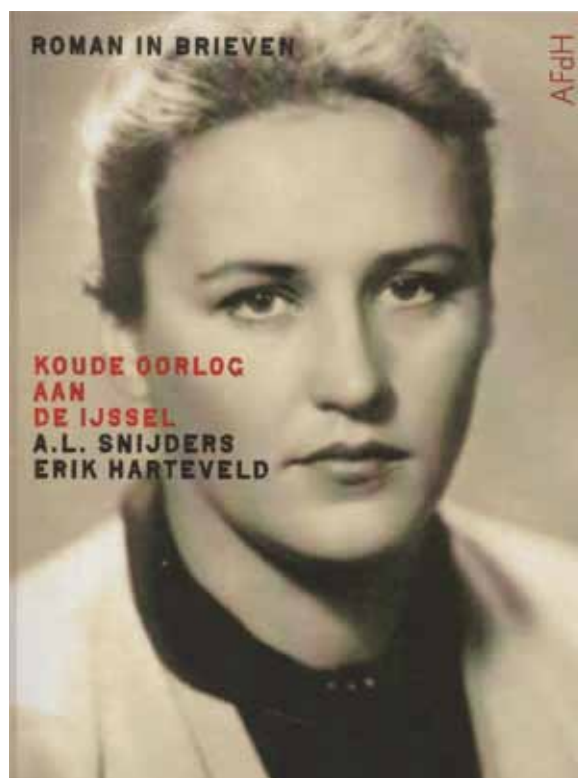
Sfeervolle brievenroman ademt de jaren vijftig

In de eerste helft van de jaren vijftig werd in Overijssel, in het diepste geheim, de IJssellinie aangelegd. In geval van een opmars van de Russen zouden de waterloopkundige werken een inundatie teweegbrengen die de communistische troepen moest vertragen. Het omvangrijke, maar geheime project trok in die tijd nauwelijks de aandacht van de Nederlandse bevolking. De Russen echter waren – naar het schijnt – beter op de hoogte. Dat gegeven is het uitgangspunt voor de brievenroman *Koude Oorlog aan de IJssel* van A.L. Snijders en Erik Hartevelde dat een tijdje terug Overijssels 'Boek van het jaar' werd. Het is een fictief verhaal, gebaseerd op historische feiten. In het eerste deel

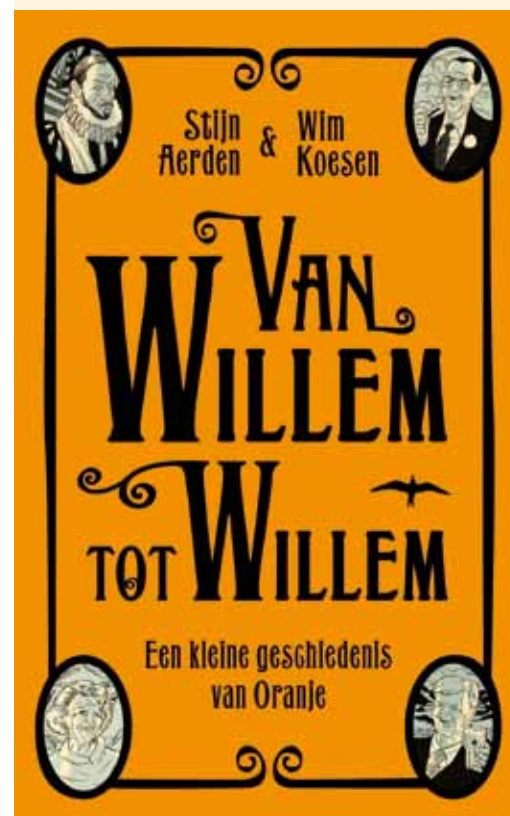
van het boek – van de hand van Erik Hartevelde – zien we in een briefwisseling een romance ontstaan tussen de jonge ingenieur Pieter Kottier en de Russische havenarbeidster Klazina Makarova. Kottier werkt op dat moment aan de constructie van de IJssellinie. Wat de lezer weet maar Kottier niet, is dat 'Klasja' waarvoor zijn hart al gauw sneller gaat kloppen, een marionet is van de Russische geheime dienst, die graag wat meer details te weten wil komen over de aard en voortgang van het project.

Het eerste dat opvalt, is de prachtige, sfeervolle vormgeving van het boek. De brieven ademen de jaren vijftig, niet alleen in woord, maar ook in beeld. Het opbloeien van de liefde op afstand wordt aanschouwelijk en geloofwaardig verteld. In de tussentijd komt de lezer het een en ander te weten over de aanleg van de linie. Af en toe laat de schrijver zich wat gaan qua romantiek en erotiek en denk je eerder aan WhatsApp dan aan een trage briefwisseling. De ontknoping van het verhaal ontrolt zich ook wat snel tot een niet helemaal geloofwaardig en te 'happy' einde. Het tweede deel van het boek bestaat uit brieven van de schrijver A.L. Snijders aan Erik Hartevelde. Hij liet zich door de IJssellinie inspireren tot tamelijk poëtische beschouwingen. Mooi om te lezen, maar het voegt weinig 'historische sensatie' toe. De provincie Overijssel wil de IJssellinie meer in de publieke belangstelling krijgen. Bij het boek is een app ontwikkeld en een spionagespel: 'IJsselloorlog'. De hospitaal- en commandobunker in Olst zijn te bezoeken.

Edith van Gameren

A.L. Snijders & Erik Hartevelde, *Koude oorlog aan de IJssel* (AFdH Uitgevers, 2014), 192 blz., € 24,50

Alle Oranjes op een rij

Het zat er natuurlijk dik in dat het tweehonderd jarig bestaan van het koninkrijk, de abdicatie én kroning zou zorgen voor een lawine aan Oranje parafernalia, inclusief publicaties. Veel van deze onmisbare publicaties over deze historische gebeurtenis zijn nauwelijks meer dan Oranje propaganda, zo voortreffelijk op de hak genomen door Van Kooten en De Bie in hun 'jubilum plakwette' sketch van jaren geleden. Hoewel *Van Willem tot Willem* ook tracht in te spelen op de golf van Oranje-sentiment is het geen propagandaverhaal. Daar willen de auteurs te leuk voor zijn. *Van Willem tot Willem* is een met vaart geschreven verzameling minibiografieën van alle Oranjes, inclusief hun partners. In tien hoofdstukken komen ze voorbij, Het gestaalde kader (Willem van Oranje, Maurits, Frederik Hendrik), Drie Engelse bruidjes (Mary

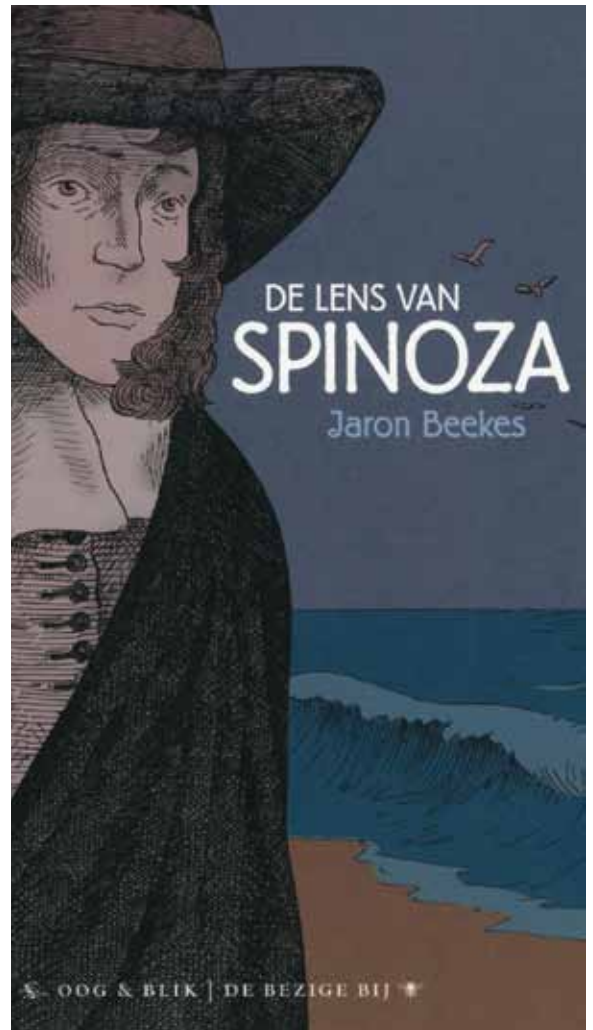
Toegankelijke maar oppervlakkige strip over Spinoza

Henrietta Stuart, Mary Stuart II, Anna van Hannover) en De Willem-koningen (Koning Willem I, II en III), om maar een paar hoofdstuktitels te noemen. Voor alle drieëntwintig personen zijn er twee (Lodewijk en Filips Willem van Nassau) tot zestien (Beatrix) pagina's. Vlot worden biografische gegevens uitgeserveerd, worden verbanden aangegeven en eigenaardigheden en roddels beschreven. Het boek is duidelijk zo toegankelijk mogelijk geschreven, met soms ergerlijke zinnen als 'Welkom in de Tachtigjarige Oorlog'. Ik laat mijn kritiek bij dit punt, juist omdat dit boek meer is dan de gemiddelde Oranje-propaganda. Aerden en Koesen leunen daarbij flink op auteurs als Kikkert, Van Ditzhuyzen en Fasseur, maar ook bij voorbeeld op Annejet van Zijl. Voor hen is het duidelijk, de drie dames koninginnen (ze spreken van een 'era van 123 jaar') hebben het beter gedaan dan de Willem-koningen. En dat terwijl het ambt vanaf het aantreden van Willem I tot heden een 'krimpend ambt' is. 'Dat begon al bij Willem I en bijna tweehonderd jaar later, bij het aantreden van de vierde koning, Willem-Alexander, zou dat proces nog altijd aan de gang zijn.' (blz. 109). *Van Willem tot Willem* is een boek voor iemand die rap zijn kennis over de Oranjes wil opfrissen.

Ger Jan Onrust

Stijn Aerden, Wim Koesen,
Van Willem tot Willem. Een kleine geschiedenis van Oranje
(Thomas Rap: Amsterdam, 2013),
240 blz., € 17,90

Een stripverhaal maken over het leven en denkbeelden van een filosoof maakt dat leven en ideeën toegankelijk. Het gevaar is echter dat het zo toegankelijk wordt dat het oppervlakkig blijft. Zoals vele grafische biografieën, lijdt ook *De lens van Spinoza*, over leven en werken van de Joodse afvallige verlichtingsdenker Baruch de Spinoza hier aan. Het is een mooi, fraai in grijstinten getekend, enigszins geromantiseerd verhaal, maar levert geen nieuwe inzichten op. Baruch de Spinoza (1632 – 1677) was zoon van een Sefardische handelaar. Hij was een succesvolle lenzenslijper, maar is natuurlijk vooral bekend vanwege zijn (vooral postuum uitgegeven) filosofisch werk. In 1656 – het boek opent hiermee – wordt Spinoza uit de Portugees-Joodse gemeenschap gezet, volgens Beekes wegens zijn (nog ongepubliceerde) ideeën. Of dat zo is, is de vraag, waarschijnlijk zal ook zijn weigering (als oudste zoon) om de failliete boedel van zijn overleden vader over te nemen een rol hebben gespeeld. Baruch, die zich later Benedictus laat noemen, maakt daar niet om en gaat in de leer bij Franciscus van den Enden, een van zijn geloof gevallen jezuïet. Hij ontwikkelt zijn ideeën, correspondeert en discussieert daarover en publiceert anoniem. Dat is maar goed ook, want zijn logische uitleg van de Bijbel en opvattingen over godsdienstvrijheid zijn omstreden. De ideeën van Spinoza komen in de biografie in gesprekken met zijn vrienden Jarig Jelles, Adriaan Koerbach (veroordeeld wegens godslastering), Simon de Vries, de arts Lodewijk Meyer en Jan Rieuwerts, zijn uitgever, tot de lezer. *De lens*

J. Beekes, *De lens van Spinoza* (Oog & Blik/De Bezige Bij: Amsterdam 2011), 160 blz. € 17,50

van Spinoza geeft inderdaad, zoals de flaptekst zegt 'een beeldende, toegankelijke en originele inleiding' op het werk van Spinoza. Origineel, in de zin dat het de eerste grafische biografie is. Wie echt originele denkbeelden over Spinoza wil lezen kan beter bij Jonathan Israel terecht, maar dat vraagt wellicht te veel van leerlingen.

Ger Jan Onrust